

gospodarske, obrtniške in národne.

Izhajajo vsako sredo po celi pôli. Veljajo v tiskarnici jemaje za celo leto 3 gld. 40 kr. za pol leta 1 gld. 70 kr. za četrt leta 90 kr., pošiljane po pošti pa za celo leto 4 gld., za pol leta 2 gld. 10 kr., za četrt leta 1 gld. 10 kr.

V Ljubljani 19. februvarija 1890.

Obs eg: Krmljenje odstavljenih telet. — O pridelovanji prav zgodnjega krompirja. — Naročitev cepičev. — Razne reči. — Vprašanja in odgovori. — Zemljepisni in narodopisni obrazi. — Naši dopisi. — Novi čar.

Gospodarske stvari.

Krmljenje odstavljenih telet.

S skrbnim odstavljanjem telet nismo še nikakor vsega storili za uspešno rejo mlade živine. Odstavljena teleta se nam še kaj lahko pokaze, če jih nadalje skrbno ne redimo. Posebno prvi čas do prvega pol leta treba jih je pravilno hraniti in pridno jim streči. Ne da bi telet pitali ali, Bog vedi, kako umetno redili, postreči jim vendar moramo v vsem, česar potrebujejo v krepko rast. S priprostim in naravnim krmljenjem in pridnim oskrbovanjem dosežemo največ.

Glavni in najprimernejši živež odstavljenim teletom je tudi nadalje seno ali otava in oves. Glede na jakost teh krmil pokladati je seveda najboljše blago. Najfinejše seno, ki je mehko ter lahko prebavno, je najtečnejše takim mladim živalim. Otava je že zategadelj boljša piča teletom, ker ima več nežnega listja, ki je bolj prebavno in tečnejše. Šlabo, trdo, kislo ali celo pokvarjeno seno ali slabo spravljena otava ni za teleta. S tako krmo si največ škodujemo. Poleg najboljšega sena ali otave dajati moramo odstavljenim teletom tudi ovsa vsaj do prvega pol leta. Za pokladanje treba oves zdrobiti (ali šrotati). Dobro ga je potem mešati z rezanim senom ali z rezano otavo. Tako še največ izda. Z vodo namočen oves manj tekne. Kuhati tudi ni treba ovsa, kar smo priporočali med odstavljanjem, ko je še želodec premalo čvrst, da bi prebavljal trda in suha krmila. Namesto kuhanega ovsa je seveda polagoma začeti pokladati zdrobljenega in suhega ovsa.

Koliko je potreba takovim teletom krme, odmerjamo najbolj po živi teži. Teletom malih plemen, ki tehtajo po porodu do 35 $\frac{h}{g}$, v 8 tednih pa po 60 do 62 $\frac{h}{g}$ in več, pokladati je, ko so odstavljena, poprek 2 $\frac{h}{g}$ otave ali sena in 1 $\frac{h}{g}$ ovsa na dan. Teletom srednje težkih plemen, ki tehtajo ob porodu 40—45 $\frac{h}{g}$, čez 8 tednov

pa 65—70 $\frac{h}{g}$ in več, pokladati je 2½ do 3 $\frac{h}{g}$ otave ali sena in 1¼ $\frac{h}{g}$ ovsa. Še teža teleta naj dobivajo po 3 do 3½ $\frac{h}{g}$ sena in po 1½ $\frac{h}{g}$ ovsa na dan. Ker rastejo teleta v prvi dobi ob takšnem ravnanji hitro ter postajajo dan za dnevom teža, dolagati jim je tudi čim dalje več krme. Ovsu pa pokladamo pozneje največ po 2 $\frac{h}{g}$ na dan.

Pri reji telet treba poleg dobre krme tudi enakomernega krmljenja. Večkrat in hitro menjavati krmo je zelo škodljivo in napačno. Zlasti v prvi dobi treba odstavljenim teletom tečnega živeža in skrbne strežbe. Če jih tačas zanemarjamo in slabo redimo, krivi smo si sami nepovoljnih dohodkov, kakeršnih nam navadno daje slabo vzrejena žival pozneje.

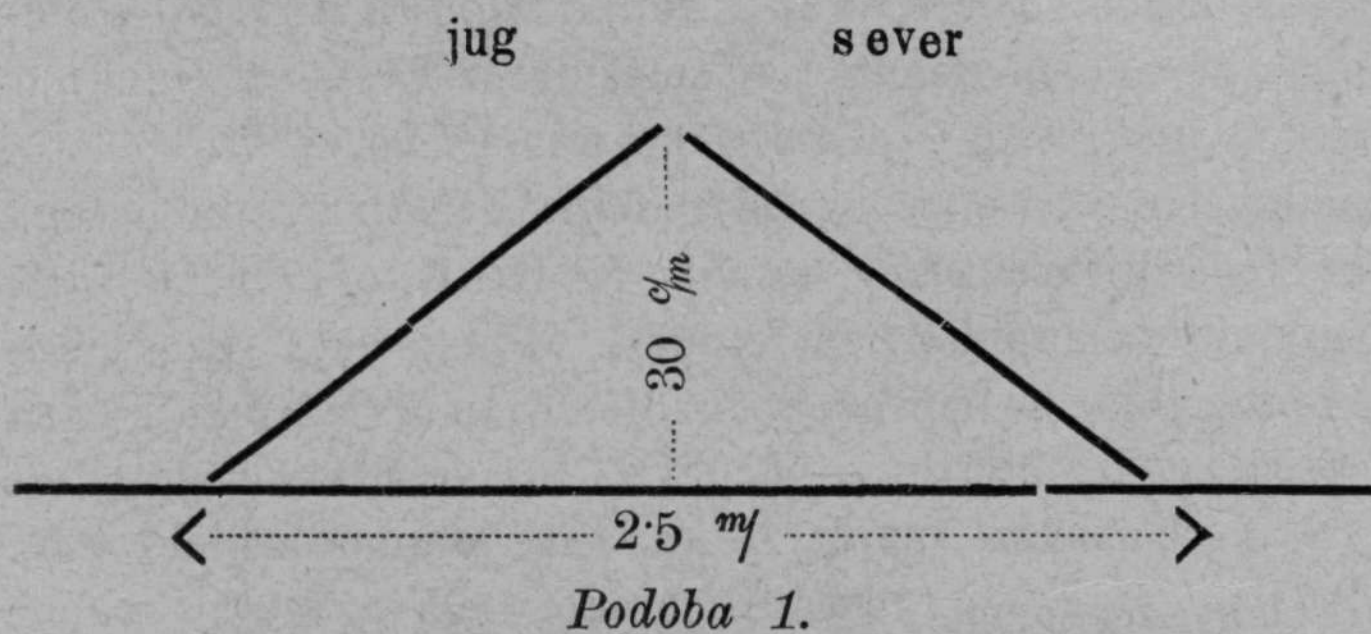
O pridelovanji prav zgodnjega krompirja.

Prav zgodnjemu krompirju je vedno lepa cena, in kmetovalci, kateri ga pridelavajo, vedo dobro, zakaj. Vrli Štandrežani pri Gorici nam bodo gotovo radi pritrdili, da je to res, kajti koliko njih zgodnjega krompirja se za lep denar po železnici v Trst, na Dunaj, v Prago itd. izvaža? Gotovo na tisoče centov vsako leto, in le železi bi bilo, da bi tudi po drugih krajih našega gorkega Primorja ter tudi v Vipavski dolini pridelovali zgodnji krompir. Prvi pogoj pridelovanju zgodnjega krompirja je primerno podnebje; to mora biti gorko, da raščo zgodaj obuja; — drugi je, da je prave in zgodnje vrste semenski krompir; — in tretji je umno obdelovanje. Prvi pogoj izpolnujeta Primorsko in Vipava po svojem milem podnebju; kar se drugega tiče, ne dvomimo, da nimajo na pr. Štandrežani prave zgodnje vrste krompirja, vendar bi svetovali, da bi si eden ali drugi pridobil še kakih tujih zgodnjih vrst, kakersnih imamo dandanes vse polno, ter jih poskusil. Ali ni morda prav vrjetno, da bi se lahko še zgodnejša in vrhu tega tudi boljša

vrsta od navadne iztaknila? Take vrste je toraj treba, naj bode tudi nekoliko draga, saj je to le v prvem letu, ko semena kupimo, v sledečih ga pa že doma pridelujemo. Za seme ni treba ravno dosti krompirja kupiti, kajti po nekem načinu ga lahko že v prvem letu iz enega samega funta pridelamo tudi en cent, in ta način je naslednji: Krompir vsadimo po navadi. Proti koncu aprila, ali pa sredi maja porežemo krompirju, prav za prav krompirjevici, to je zelišču, ne še votle postale vršičke, iz katerih se, prav kakor pri cvetlicah, naredo potikovalci ali cimice. Cimice potaknemo v močno peščeno zemljo le po mlačnih, gorkih lehah ter jih pazljivo obsenčujemo in zalivamo. V treh do štirih tednih se že tako dobro zakoreničijo, da jih lahko kakor druge rastline, na pr. zelje, presadimo na plano. Ako nove rastline pridno zalivamo, okopavamo in osipamo, dobimo lahko od njih takoj prvo leto od vsake po 5—6 prav lepih, debelih krompirjev.

Umno, pravilno obdelovanje je tretji pogoj. Tudi o tem ne dvomimo, da Štandrežani pravilno ravnaajo. Vendar hočemo tu ob kratkem razložiti, kako krompir po dveh načinih obdelujemo, ali bolje rečeno, pridelujemo. Mogoče, da ta dva načina nista še prav znana. Prvi način je sledeči: Izvolijo se proti jugu viseče, in proti vetrom zavarovane lehe: koder jih ni, kakor na pr. po ravninah, napravijo se umetno in sicer tako, kakor kaže pridejana podoba 1.

Južna stran zasadi ze s krompirjem, severna morda s salato itd. Krompir, katerega mislimo saditi, znesimo koncem januarija ali ob začetku februarja na kako veliko lončeno peč, na pr. na tako, v kateri se kruh peče, sploh na kak prav gorak prostor, da se mu kalje obudi in da ob enem tudi nekoliko zvane. Tisti gomolji, kateri ne kalijo in ne venejo, niso za saditev. Konec februarja ali ob začetku marcija vsadimo krompir v lončke ali pa v zabojčke ter jih pod šipe in okna po gorkih lehah zložimo, da požene. Kakor hitro postanejo poganjki kakih 8 $\frac{1}{2}$ m dolgi, presadimo krompir pazljivo s krepicami vred na južno stran leh, in sicer tako globoko, da komaj poganjki nekoliko iz zemlje gledajo. Poganjke potem okoli in okoli obsujemo z gnojem. Ako nastane hud mraz, pokrijemo lahko lehe s slamo.

Tako pridelovan krompir dozori prav gotovo od srede maja do polovice junija, če ne že poprej. Drug način, po katerem ravnaajo posebno okoli Berolina, je ta le: Zadnje dni februarja ali prve marcija vloži se

zgodnja vrsta krompirja v vlažen pesek, to pa v gorkem prostori, najbolje v kakem kotu kurjene izbe itd. Kakor hitro proti koncu marcija ali ob pričetku aprila dobro požene, presadi se s poganjki vred pazljivo na stalno mesto, kjer se potem čisto navadno obdeluje. Ako tudi poganjki enkrat pomrznejo, nič ne de, v kratkem vzrastejo drugi. Ob pričetku je pa vsekakor dobro, poganjke z nekoliko s slamnim gnojem obložiti.

Naročitev cepičev.

Nihče naj ne pričakuje v tem članku kakega pouka, kako in kje cepičev naročiti. Saj to i tako vsak ve in zna, in sicer ne v posebno veliko veselje vrtnarjem. Članek smo se odločili zato spisati, ker je odkritosrčna beseda vedno na mestu in ker je dobro, da tudi svet zve odošaje, v katerih živi kupčijski vrtnar sploh. Vsak sadjar ve, kaj je cepič. Nič drugega nego lanski poganjek, katerega moraš dostikrat odrezati in ker ga nimaš čemu rabiti, pa ga proč zaženeš. Ako pa potrebuješ cepič, pa ga nimaš sam, dá ti ga sosed rad zastonj, samo če prideš ponj. Ako je pa sosed ljubezniv in utegne, prinese ti cepič celo v hišo. Ti bi pa rad kakih posebnih sadnih vrst, katerih ni dobiti v tvojem okraji. Kje jih dobiti ali naročiti? V „Novicah“ si uže večkrat bral tvrdko W. Klenert v Gradci, in od tam si naročiš cenik za l. 1890. V tem ceniku je na 12. strani brati, da stoji en cepič 6 kr., dva 10 kr., itd., 100 pa 2 gld, 20 kr., in sicer so vsi ene in iste vrste. To je pa drago. bodeš vskliknil! En cepič stoji brez poštnine in vozarine 6 kr., pri kmetijski družbi v Ljubljani pa dado celó visokodebelno in pet let staro drevo za 20 kr. Zato rajši naročiš cepičev pri družbi, ki ti jih da zastonj ali pa prav ceno, saj ji je dolžnost skrbeti, da se razplodi po deželi plemenito sadje. Naročiš pa cepičev pri družbi ali kar pri družbenemu tajniku*) in dobiš odgovor, da se ti bode ustreglo, če jih bodekaj ostalo. Sedaj se pa bojiš, da jih ne dobodeš ob pravem času, če tudi zastonj. Od kod pa vse to? Glej, dragi sadjar! Klenert v Gradci ima veliko cepičev, meče jih celo proč, a ko bi on hotel cepiče ceno prodajati ter vsa naročila tudi izvrševati, dobil bi toliko naročil, da bi spomladi on in vsi njegovi delavci niti ne utegnili kaj drugega delati, ampak morali bi le cepiče prodajati — zraven pa stradati, ker to bi bil medel zaslužek. Tudi pri kmetijski družbi je tako, le s tem razločkom, da tam ni za zaslužek, temveč za čas. Vrtnar mora to zimo in pomlad 15.000 divjakov v roki pocepiti, 8000 debel v drevesnici precepiti, drevesnico, v kateri je blizu 60.000 dreves, oskrbovati, do 8000 visokodebelnih dreves razposlati, — sedaj pa prideš ti in naročiš cepičev po 5 od desetih vrst. Ali veš, kakšno je to

*) Ta ti pa navadno pozno odgovori, ker zarad mnogih opravil odgovarja na zasebna pisma naj nazadnje. Kdor ima kaj z družbo opraviti, piše naj do nje, ne pa do tajnika, ker to le ovira poslovanje.